

УДК 745.54:741.7(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.1.22>**Світлична Олена Миколаївна,**

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри дизайну

Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

ORCID ID: 0000-0002-1307-4231

svetlicc2@gmail.com

Удріс Ірина Миколаївна,

кандидат мистецтвознавства,

професор кафедри образотворчого мистецтва

Криворізького державного педагогічного університету

ORCID ID: 0000-0002-7205-1566

sudris@i.ua

Залевська Олена Юріївна,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри дизайну

Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

ORCID ID: 0000-0002-5728-1195

alenaarurevna@gmail.com

СУВЕНІРНО-ВІТАЛЬНІ «АРХІТЕКТУРНІ» ЛИСТІВКИ-КІРІГАМИ – СУЧАСНА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИРІЗАНКИ

Абстрактна паперопластика в дизайні початку XXI ст. виокремилась у цілком самостійну галузь творчості, що набула значного поширення завдяки своїм не тільки привабливим декоративним якостям. Широка гама кольорів, щільності, фактур та текстур картону й паперу мотивують майстрів до творчості та дозволяють створювати вражаюче вишукані вироби. Крім іншого геометрично-абстрактна нейтральність подібних декоративних робіт дозволяє раціонально вписувати такі твори у концептуально різні моделі оформлення розмаїтих типів штучного інтер'єрно-екстер'єрного середовища, твердо займати нішу «eco-friendly» та бути економічно необтяжливим видом творчості.

Сьогодні існує багато технік роботи у галузі паперопластики: від площинних варіантів витинанки чи аплікації до об'ємних квілінгу, папероплетіння чи орігами. Разом з тим у сучасному світі вже буденністю стала автоматизація найрізноманітніших процесів, що є органічною частиною різних сфер графічного дизайну. І перш за все це стосується процесів біговки, вирізування деталей або прорізування елементів (т.зв. вирубки/висічки наскрізних отворів), що раніше належали до виключної ручної роботи. Завдяки появі обладнання із застосуванням лазерного різачка на папері чи картоні у митців з'явилась можливість не тільки скоротити час на виконання, а й тиражувати надскладні твори, традиційна ручна витинанка/вирізанка стала тиражним дизайнерським виробом. І саме як вже дизайнерський виріб вирізанка посіла почесне місце серед найвишуканіших прийомів декорування творів сучасного предметного середовища в різних галузях застосування: від малих поліграфічних форм до різноманітних за складністю та матеріалами урбаністично-архітектурних проєктів.

Ще однією технікою, що одночасно поєднує «східні» та «західні» традиції є кірігами. В усьому розмаїтті творчих напрямків та пошуків техніки кірігами почесне місце займають так звані «архітектурні» сувенірно-вітальні листівки, що сьогодні виокремились у самостійну паперову дизайнерську номінацію.

Тож у статті на прикладі багатого ілюстративного матеріалу проаналізована специфіка «архітектурних» листівок-кірігами, показана важливість графічної стилізації конструктивно-декоративних елементів архітектурних споруд для їх подальшої адаптації під техніку вирізанки. Акцентовано увагу на важливості стилізованих декоративних елементів вирізанки. У підсумку саме ці елементи найактивніше впливають на

впізнаваність у новому дизайнерському виробі – сувенірній листівці – візуально розширеного ніби тривимірного макету архітектурного об'єкту, що має візуальну схожість зі своїм оригінальним матеріальним прототипом.

Ключові слова: паперопластика, сувенірна листівка, кірігами, витинанка, вирізанка, вітальна листівка, асоціативність, розширення площини.

Svitlychna Olena, Udris Iryna, Zalevska Olena. SOUVENIR AND GREETING “ARCHITECTURAL” POSTCARDS-KIRIGAMI – A MODERN SPHERE OF APPLICATION OF TRADITIONAL UKRAINIAN CARVING

Abstract paperoplasty in the design of the early XXI century. stood out in a completely independent branch of creativity, which has become widespread due to its not only attractive decorative qualities. A wide range of colors, density, textures and textures of cardboard and paper motivate masters to creativity and allow you to create amazingly exquisite products. Among other things, the geometric-abstract neutrality of such decorative works makes it possible to rationally fit such works into conceptually different models of design of various types of artificial interior-exterior environment, firmly occupy the “eco-friendly” niche and be an economically unobtrusive kind of creativity.

So today there are many techniques of work in the field of paper plastics: from planar versions of vytynanky or appliqué to voluminous quilling, paper weaving or origami. However, in the modern world has become commonplace automation of a variety of processes that are an organic part of various areas of graphic design. And first of all it concerns the processes of running, cutting out parts or cutting out elements (the so-called. cutting/punching through holes), previously belonging to exceptional manual work. Thanks to the advent of equipment using a laser cutter on paper or cardboard, artists had the opportunity not only to reduce the time for performance, but also to replicate super complex works, the traditional hand vytynanka/carving became a circulation design product. And just as a designer product, the vytynanka took pride of place among the most exquisite methods of decorating works of the modern subject environment in various fields of application: from small printing forms to urban-architectural projects that are diverse in complexity and materials.

Another technique that simultaneously combines “eastern” and “western” traditions is kirigami. In all the variety of creative directions and the search for kirigami technology, the so-called «architectural» souvenir and greeting cards occupy an honorable place, which today stand out as an independent paper design nomination.

Therefore, the article analyzes the specificity of “architectural” kirigami postcards on the example of rich illustrative material, shows the importance of graphic stylization of structural and decorative elements of architectural structures for their further adaptation to the technique of carving. The attention is focused on the importance of stylized decorative elements of the cutout. As a result, it is these elements that most actively influence the recognition in a new design product – a postcard – of a visually stratified as if three-dimensional layout of an architectural object that has a visual resemblance to its original material prototype.

Key words: paperoplasty, souvenir postcard, kirigami, vytynanka, carving, greeting card, associativity, stratification of the plane.

Вступ. Сучасний графічний дизайн крім програмного забезпечення отримав міцний додаток у вигляді апаратних пристроїв різного ступеню складності, що спроможні спростити, а в певних випадках зовсім замінити окремі рутинні ручні процеси роботи з папером, і в першу чергу це стосується етапу вирізування. Йдеться про лазерні верстати. Завдяки подібному обладнанню можна традиційні для українського народного мистецтва ручні техніки витинанки та вирізанки зробити багатотиражними без втрати високих естетичних якостей цих виробів. Тож загальне здешевлення кінцевого продукту в техніці витинанки сприятиме розповсюдженню подібної продукції серед широкого кола спожива-

чів, а відтак вплине в тому числі на залучення певних видів традиційних українських технік у предметне середовище сучасного урбанізованого «всесвіту». Крім іншого сучасні тенденції метамодернізму сприяють збереженню етнічних відмінностей локальних осередків з одночасною їх адаптацією до мейнстрімових трендів у глобалізаційних процесах. А це в свою чергу дозволяє вибудовувати варіанти поєднання різних культурних традицій («східних» та «західних») на перехрестях розмаїтих новітніх технологій, що можуть виявитись плідними з точки зору осучаснення та переосмислення в тому числі багатого арсеналу матеріальної культури вітчизняної народної спадщини.

Результатом подібних процесів стає сучасне поступове розповсюдження у «західному» культурному просторі техніки кірігами не в останню чергу завдяки появі з середини 1980-х рр. специфічних вітально-декоративних сувенірних листівок, що отримали назву «архітектурні». І на сьогодні «архітектура» є доволі популярною тематикою кірігами майстрів у всьому світі. Вони часто обирають для зображення споруди в різноманітних стилях: від давніх часів Стародавнього Єгипту, Ренесансу чи Ар-нуво до сучасних напрямків архітектури. Найчастіше розробляють розкладні листівки з паперовими варіантами адаптованих зображень палаців, замків, храмів, соборів, громадських чи навіть житлових будівель. Подібні листівки-розкладачки, виготовлені з паперу чи картону, зручні в експлуатації. Конструкція такої листівки дозволяє тримати форму та бути прикрасою в розгорнутому вигляді, а при складанні листівка перетворюється у плаский об'єкт, який при бажанні можна сховати на полицю, в шафу чи навіть у книжку. Втім без вирізаних деталей подібні твори не мали б такого естетичного впливу на користувачів. Отже саме вирізанка опинилась головним «героєм», що забезпечує красу подібних виробів.

Матеріали і метод. В сучасному науковому обігу зі сфери паперового формотворення так би мовити «західного» зразка існує науково-методична та навчальна література вітчизняних та закордонних авторів більше загально-методичної вмісту та спрямованості, серед яких слід виокремити І. Боднар, Б. Губаль, С. Мігаль, О. Тихонюк, М. Яковлев, Р. Jackson, N. Akabane. Дещо осторонь, окремою групою стоять джерела присвячені техніці створення ілюзій розшарування площини у східній техніці кірігами (Chatani, 1988; Razani, 2002; Razani, 1997; Nakazawa, 2012) [1–4].

М.Чатані, якого дослідники вважають засновником номінації «архітектурних листівок» у техніці кірігами, написав понад 30 книг присвячених цьому мистецтву взагалі та започаткованим ним «архітектурним» листівкам. Втім ці книги в більшості випадків були спрямовані на популяризацію

серед західного споживача нової для нього східної техніки роботи з папером (кірігами), тож мають відверто рекламний характер, що певним чином перетинався із пізнавальним контентом та частково початково-методичними завданнями. Те саме стосується і книг його послідовників. Подібні джерела містять схеми та шаблони дивовижних асоціативних конструкцій із паперу, детальні покрокові інструкції та готові прийоми виготовлення різних типів розшарувань середнього «ступеня складності» для інтерпретації штучних або біонічних форм. Завдяки подібному вмісту сьогодні це найбільш повний каталог розмаїття та складності прийомів техніки кірігами, зібраних в декількох виданнях різних авторів. Ця література виступає доброю базою для подальших творчих пошуків та розробок. Більшість іншої літератури, присвяченої техніці кірігами, є певною мірою вторинними по відношенню до вище зазначених видань, мають скоріше розважальний, а ніяк не науковий характер.

Втім існує декілька попередніх публікацій авторів даної статті, в яких під різним кутом зору розглядаються можливості як техніки кірігами у паперовому формотворенні складних творів предметного дизайну різних номінацій (абажури освітлювальних приладів, новорічні ялинки тощо) [5–7], так і сучасні варіанти застосування традиційної для українського декоративного мистецтва техніки витинанки/вирізанки, що на початку ХХІ ст. гармонійно стала себе почувати не стільки частиною декоративного мистецтва, скільки невід'ємною складовою графічного дизайну чи симбіотичним аспектом урбаністичного оточення [8].

Наявність таких публікації свідчать скоріше про індивідуальну прихильність авторів до цієї тематики. Що ж до вітчизняної мистецтвознавчої науково-дослідницької літератури, то доводиться констатувати: сучасні прояви дизайнерської творчості в галузі творчих пошуків експериментального застосування прийомів кірігами залишаються поза увагою широкого кола науковців можливо через недостатню кількість візуальних зразків.

Мета статті. На прикладі т.зв. «архітектурних» сувенірних листівок показати, що вирізані елементи мереживного декору цих листівок, виконані у традиційній для українського народного мистецтва техніці вирізанки якнайбільше сприяють впізнаваності паперової версії об'єкту з ілюзією тривимірності та можуть слугувати прикрасою в тому числі конструктивних елементів в осучаснених версіях техніки кірігамі. Більше того, подібні вироби, особливо прості за конструктивними схемами розшарування однієї площини у візуальну 3D ілюзію без застосування з'єднувальних замкових чи клейових елементів, спроможні виступати потужним генератором ідей для декору та полегшити адаптаційні переходи в процесі оволодіння засобами графічної стилізації будь-якої форми.

Результати. Техніка витинанки (та її осучаснена версія – вирізанка) на сьогоднішній день налічує декілька століть і є одним із найкрасивіших декорів просторового середовища. Вона пройшла довгий шлях від широко розповсюдженої демократичної прикраси пересічних житлових приміщень середини ХІХ – початку ХХ століть до самодостатньої виокремленої креативної галузі виставково-галерейного, і навіть музейного типу. Висока ціна на твори ручної роботи (технологічно цілком виправдана та зрозуміла), особливо надвеликих та зовсім мініатюрних форматів складних за сюжетом та змістом орнаментальних композицій, протягом тривалого часу була на заваді широкого розповсюдження цих шикарних мереживних виробів серед широких верств споживачів [6, с. 33]. Примітно, що сучасні комп'ютерні технології та поліграфічна техніка (і в першу чергу наявність різнофункціональних лазерних верстатів) усувають подібні перешкоди завдяки здешевленню тиражної продукції.

Разом з тим на початку ХХІ ст. можна спостерігати розвиток симбіотичного поєднання традиційної мереживної витинанки із високими технологіями різних галузей господарювання (графічний та предметний дизайн, містобудування та архітектура), завдяки яким мереживні аркуші з металу, пластику чи деревини стали частиною не тільки інтер'єрних декорів

(поліграфічна продукція, абажури освітлювальних приладів, віконні жалюзі, розсувні перегородки та ширми тощо), а й увійшли до урбаністичного середовища у вигляді ажурно-орнаментальних огорож, зовнішніх рухливих або статичних сонцезахисних елементів чи перфорованих частин фасадів [8, с. 101].

Крім традиційних площинних варіантів мереживних декорів у різних галузях предметного дизайну, сьогодні активно почали привертати увагу фахівців та потенційних користувачів так звані «архітектурні» листівки (започатковані наприкінці 1980-х японським архітектором М. Чатані), що завдяки маніпуляціям з двовимірною площиною створюють візуальну ілюзію об'ємності всередині зігнутої площини аркуша.

На сьогоднішній момент існує декілька напрямків креативних переосмислень техніки кірігамі, що можна класифікувати за певними ознаками.

Одним із видів є складні за вирізаним орнаментальним декором об'ємно-просторові форми типу «мобілів», що однаково добре себе «почувають» як у рухливому стані підвішеного до стелі елементу, так і стаціонарними на підлозі. Подібні «мобілі» бувають різних розмірів, висота яких може сягати метра і навіть більше. За геометричною спрямованістю декоративних елементів вони мають асоціативно-образну спорідненість зі складними архітектурними ансамблями, що ніби перемістились до нас із далекого майбутнього (як свого часу подібне враження справляли графічні аркуші «архітектурних фантазій» Я. Черніхова). Чудовим прикладом такої творчості є роботи нідерландки Інгрід Сіліакус (послідовниці М. Чатані). Мисткиня продовжила творче переосмислення прийомів техніки та створює масштабні проекти, вміло підбираючи потрібні характеристики паперу та картону (щільність, фактуру, колір) та проектуючи вражаючі макети, що більше схожі на абстрактні умовно-об'ємні химерні привиди майбутнього із застосуванням в невеликій кількості вирізаного декору (техніка вирізанки). Неймовірна і водночас вишукана складність її творчого доробку сьогодні є скоріше винятком, ніж правилом чи об'єктом для наслідування (іл. 1).

Іл. 1. Приклади об'ємно-просторових «архітектурних» композицій І. Сіліакус

Серед прийомів традиційної техніки кірігамі, що осучаснив М. Чатані, є прості базові розрізи та згини-відгини за допомогою яких з одного цільного аркуша паперу можна створити візуальну ілюзію об'ємно-просторового розшарування фасаду будівлі. А наявність великої кількості деталей, що притаманні конкретним відомим пам'яткам, зробили такий вид «паперової архітектури» надзвичайно схожим на свої існуючі матеріальні оригінали. Роботи майстра стали всесвітньо відомими після відтворення їх в папері наче тривимірних об'ємів архітектурних пам'яток, зовнішній вигляд яких завдяки прийомам стилізації був адаптований до традиційних прийомів японської техніки кірігамі (які в свою чергу завдяки цим листівкам теж зазнали значного творчого впливу та оновлення) [9, с. 134].

Сучасний етап розвитку листівки-кірігамі, особливо архітектурної спрямованості, через іноді дуже складну імітаційну стилізовану графіку залишається творчістю окремих видатних майстрів, має обмежене розповсюдження не в останню чергу із-за ручного вирізування й зборки (а відтак високої ціни), та певною мірою проходить етап накопичення предметних прикладів. І майже аналогічно до розвитку витинанки другої половини ХХ ст. – найчастіше сучасні зразки «архітектурних кірігамі» є елементом ніби «закритого клубу» колекціонерів або експонатами виставково-галерейних зібрань та музейних фондів, а відтак відсутні в широкому естетичному полі.

Втім наявність сучасного «вирізалного» обладнання, що механізує певні рутинні та

автоматично-одноманітні процеси, вивільняє час для творчості. Таким чином шаблон подібної листівки можна розробляти та редагувати на комп'ютері в будь-якій рисувальній програмі (наприклад в Adobe Illustrator). Наступним відбувається етап вирізування потрібних елементів та прорізування ліній на лазерному верстаті у відповідності до створеного шаблону листівки в комп'ютерній програмі. По закінченню залишається лише зігнути вручну частини кірігамі та приклеїти обкладинку листівки.

Як показала багаторічна практика проектування архітектурних листівок в техніці розшарування поверхні (гармонійно і грамотно вбудована в структуру навчального процесу підготовки дизайнерів-графіків) своєю підсумковою чарівністю подібні розкладні листівки завдячують виключно майстерному оволодінню перш за все технікою графічної стилізації, бо саме стилізація є першим етапом в проектуванні подібних робіт. Крім суто практичних моментів, розвиток стилізаторських навичок нерозривно пов'язаний з фаховою теоретичною базою, як то історія стилів у дизайні та мистецтві, історія та теорія орнаменту, етнографіка, колористика (кольорознавство) тощо.

На перших графічних етапах вимагається вміння виявляти головне та позбуватися «другорядно-зайвого» (з точки зору технології створення вже нового дизайнерського твору якими є майбутні листівки), обов'язково зберігаючи закладені в реальному об'єкті пропорції між частинами та елементами. І це дуже важливо, адже саме пропорційна відповід-

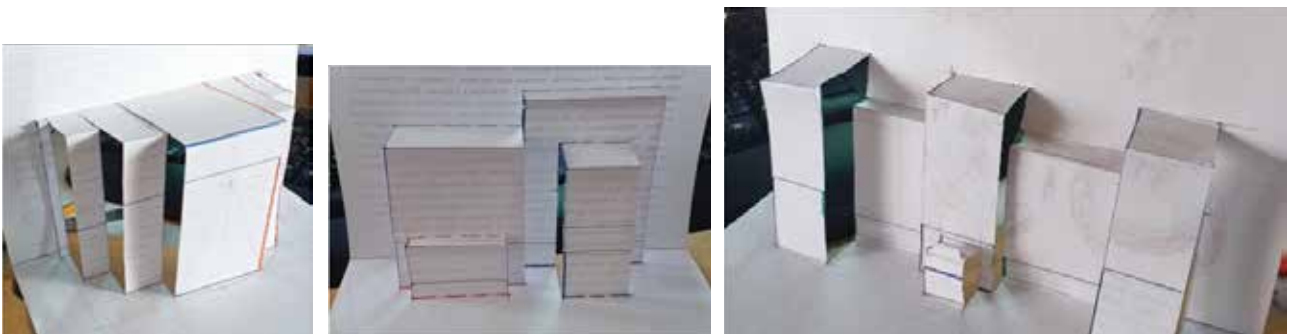
ність слугує основою майбутньої впізнаваності готового виробу в порівнянні з реальною архітектурною спорудою.

Наступним етапом виступає адаптація графічної стилізації до технологічних вимог вирізанки як частини нового дизайнерського виробу. І якщо нарисувати можна будь що найрізноманітної складності, то вирізати доведеться за вимогами цілком конкретної техніки. В даному випадку використовуються, за класифікацією М. Станкевича цілноаркушеві твори [10, с. 45], тобто створюється нерозривний мереживний тип площини вирізанки.

Паралельно з графічною стилізацією створюється чернетковий шаблон розшарування площини. Існує не така вже й велика кількість принципових схем та прийомів розшарування аркуша і засвоїти їх теж не дуже складно. Але у своєму чисто конструктивному вигляді для листівки-розкладачки ці прийоми не мають естетичної компоненти (іл. 2), тому говорити про декоративні якості виробу та впізнаваність «об'єкту копіювання» за відсутності вирізаних елементів не має сенсу.

По закінченні проектування конструктивної розгортки настає черга для роботи над стилізаційною адаптацією різних елементів будівлі для створення так би мовити другого мереживного шару – під вирізанку. І в даному випадку доводиться звертати увагу, що елементи архітектурної споруди, що будуть піддаватись стилізації неоднорідні, їх можна розділити на декілька груп: конструктивні елементи (стіни, покрівля, колони, куполи, балкони, сходишки тощо), функціональні елементи (вікна, двері), декоративні елементи

(скульптура, ліпний декор, майоліка і тому подібні речі). До конструктивних елементів можна в даному випадку віднести і планувальну схему будівлі, бо саме на її основі розробляється загальний вигляд майбутньої розгортки розшарування площини. В той час як в реальному світі всі вище перелічені елементи мають втілення у відповідних матеріалах: мармурі, цеглі, камінні, бетоні, деревині або скляні поверхні вікон та дверей, листівка повністю створюється із паперу чи картону. І якщо умовна прозорість скла відповідає наскрізно вирізаному елементу витинанки, то у випадку з різностильовими декорами архітектурних споруд доводиться застосовувати неабияку фантазію та фаховий хист для створення графічної основи зі стилізованих зображень для подальшого вирізування за конкретними вимогами. Саме з технологічної точки зору серед подібних вимог є обов'язкова нерозривність кінцевого результату мереживної структури вирізанки без значних контрастних перепадів у розмірах як вирізаних так і проміжних з'єднувальних елементів, зберігання пропорційних товщин проміжних, додаткових та контурних (особливо бічних та нижніх) елементів для надання конструктивної жорсткості частинам майбутнього паперового виробу. Отже всі ці вимоги потрібно поєднати в шаблон для подальшого витинання, в якому конструктивні, функціональні та декоративні елементи будуть наскрізно вирізаними (тобто стануть дірками витинанки) між якими залишиться частина паперу і поєднати між собою стилістично, тому що без подібної єдності естетична якість кінцевого продукту значно знижується.

Іл. 2. Приклади конструктивних схем розшарування площини аркуша на умовний ілюзорний об'єм

Наведений нижче ілюстративний матеріал наочно демонструє широкі можливості розвитку декількох напрямків як в навчальній так і в креативній дизайнерській сферах. Ілюстрації наведені парами: фотографіям листівок передують фото архітектурних пам'яток (хоча заради справедливості варто відзначити, що розмір та історичний вік будівлі впливають тільки на фахову вправність майстра). Такий прийом покращує аналіз візуальної відповідності та впізнаваності в представлених студентських роботах відомих споруд. З навчальної точки зору важливими є перш за все розвиток творчого потенціалу молодого дизайнера-графіка, покращення власних стилізаційних навичок, вміння адаптувати будь-яке графічне зображення під вимоги різних технологій (як ручного вирізування так лазерного обладнання), розвиток просторово-конструктивного мислення тощо. На парних ілюстраціях 4–18 зображені

листівки-кірігами вирізані вручну в єдиному екземплярі. Крім всесвітньо відомих архітектурних пам'яток різних країн світу студенти мали змогу обрати перлини вітчизняної архітектури різного ступеню конструктивно-декоративної складності в якості прикладів для адаптації та трансформації у нові дизайнерські форми. Таким чином навчальний процес додатково впливав на розширення меж та покращення рівня фахових загально мистецьких знань.

З практично дизайнерської точки зору – кожна робота це творчий пошук раціонального рішення в застосуванні тієї чи іншої конструктивної схеми, тому що постійно відбувається ускладнення елементів системи «конструкція-декор» та урізноманітнюються естетичні якості. Застосування сучасних комп'ютерних програм для створення шаблонів листівок дозволяє рутинні елементи крес-

**Іл. 3. Чернівці, Україна.
Будинок оперного театру**

**Іл. 4. А. Белікова.
2022**

**Іл. 5. Чернівці, Україна. Будинок музею
єврейської історії Буковини**

**Іл. 6. В. Боярчук.
2021**

Іл. 7. Кропивницький, Україна.
Будинок обласного художнього музею

Іл. 8. Т. Самборик.
2022

Іл. 9. Львів, Україна. Будинок страхової компанії «Дністер»

Іл. 10. В. Коваль.
2022

Іл. 11. Київ, Україна.
Будинок церкви Св. Миколая

Іл. 12. А. Іщенко.
2021

**Іл. 13. Мадрид, Іспанія.
Кафедральний собор Альмудена**

**Іл. 14. А. Вітасік.
2021**

**Іл. 15. Віана-ду-Каштелу, Португалія.
Церква Санта Лусія.**

**Іл. 16. А. Демченко.
2022**

**Іл. 17. Прага, Чехія. Будинок виставкового
комплексу (фрагмент)**

**Іл. 18. Д. Добровольська.
2021**

лення зробити значно простішими, а етапи вирізання перекласти на машинне обладнання типу лазерних верстатів і більше часу приділяти саме творчій сфері. Крім того подібне обладнання дозволяє робити паперові перемички у вирізанці розміром один міліметр без псування сусіднього оточення (що вкрай важко зробити в ручному режимі). Тож можна робити над мініатюрні форми і головне, що тиражність листівок з подібними малими розмірами елементів може бути необмежено великою за наявності відповідного споживачього попиту. На парних ілюстраціях 20–26 зображені листівки-кірігамі вирізані машинним способом зі збереженням шаблону в електронному вигляді для можливого багаторазового вирізування.

Значно урізноманітнює стилістику «архітектурних» листівок додавання друкованого

кольорового (або чорно-білого) шару. Подібний кольоровий варіант представлено на іл. 26. Для реалізації в матеріалі цієї роботи створювалось два графічних файли шаблону-розгортки. Перший для кольорового друку, другий для вирізання на лазерному верстаті. Втім за для справедливості доводиться констатувати, що навіть роздруковані та вирізані машинним способом листівки (втому числі на спеціалізованих підприємствах) все одно потребують кінцевої ручної зборки – згинання по біговках та склеювання з фоновим кольоровим аркушем-обкладинкою.

Зовсім нестандартно-новаційним варіантом застосування архітектурних листівок-кірігамі є проектування подарункового видання книги-трансформера, присвяченого в даному випадку львівській архітектурі в українському варіанті стилю Ар-нуво.

Іл. 19. Мукачеве, Україна.
Будинок міської ратуші.

Іл. 20. А. Риженко.
2021

Іл. 21. Київ, Україна.
Будинок академічного театру ляльок

Іл. 22. О. Семашко.
2020

**Іл. 23. Київ, Україна.
Будинок Бесарабського ринку**

**Іл. 24. А. Шандура.
2019**

**Іл. 25. Київ, Україна.
Будинок Великої хоральної синагоги**

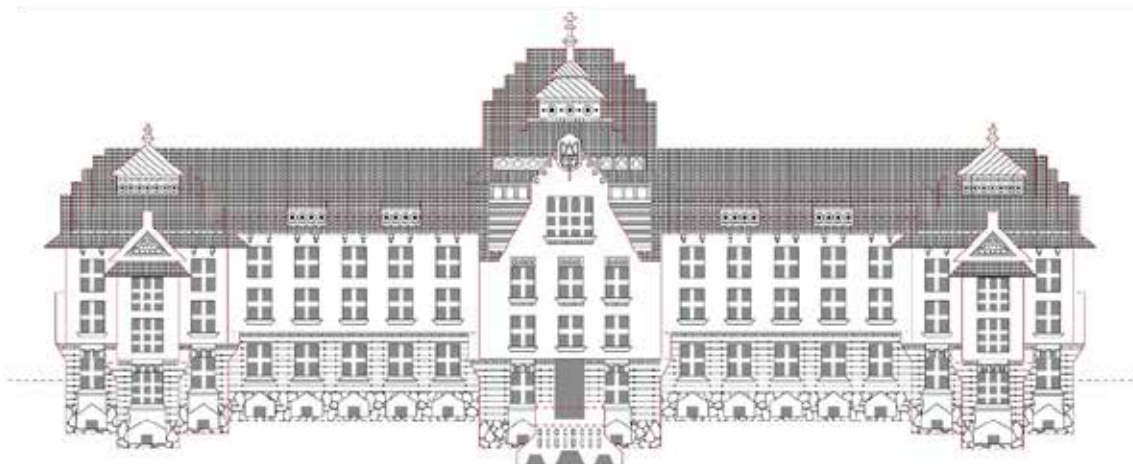
**Іл. 26. А. Негель.
2020**

В такому випадку це набір декількох архітектурних листівок-кірігами з'єднаних у ніби загальний «альбом». Формат книги накладав певний відбиток як на вибір архітектурних об'єктів, так і на подальший пошук в тому числі стилізаційної мови для створення шаблонів. З одного боку складність та розміри будівель з великою кількістю дрібних деталей, з іншого – формат книги наближений до стандартних параметрів, унеможливили вирізування певних елементів, що мали безпосередній вплив на впізнаваність об'єктів. В результаті подібні майже взаємовиключні умови сприяли обранню концепції проекту з наявністю як друкованих так і вирізаних елементів. Було розроблено два шари шаблонів – під графічний друк (Іл. 27) та під вирізанку (Іл. 28). В підсумку кожна

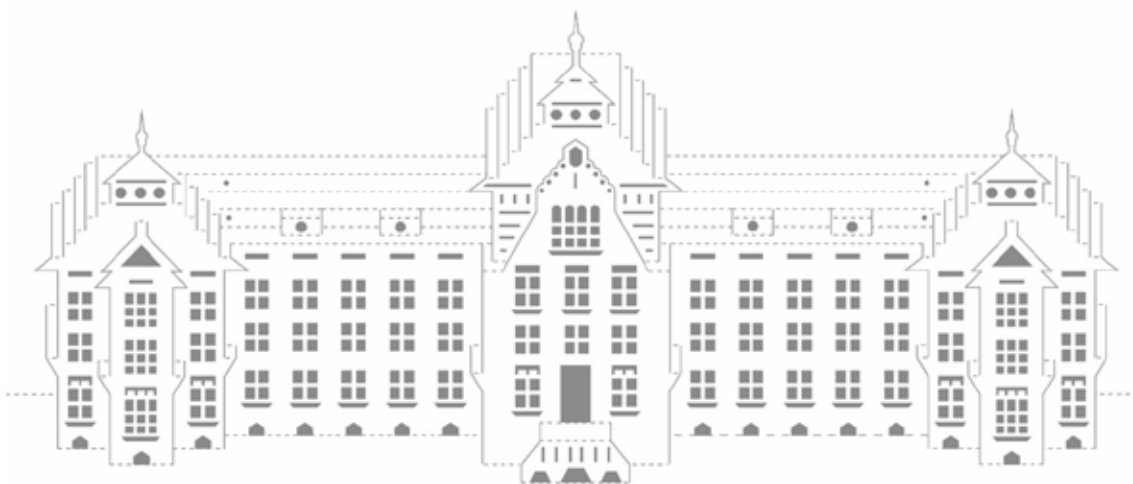
з шести сторінок книги виглядала як самостійна «архітектурна» листівка (Іл. 29).

Дана книга-трансформер була спроектована двосторонньою з можливістю розкладатися в різні боки, завдяки чому вона має різні варіації експонування: одностороннього просторового трикутника (коли експонуються тільки три із шести робіт, представлених в книзі), незамкненого квадрата (коли сторони розташовані під кутом 90 градусів (Іл. 30) та лінії типу двосторонньої книги-театру (коли можна переглянути всі шість розгортів (Іл. 31).

Подібний варіант подарункового видання має подвійну функцію сувеніра та декоративного елемента в інтер'єрі. І не менш важливим є те, що конструктивні особливості листівки-кірігами одночасно є позитивними рисами

**Іл. 27. Д. Катеринчук. 2022. Шаблон сторінки-кірігамі для друку.
(Будинок гімназії і бурси Українського педагогічного товариства, 1908. Львів, Україна)**

**Іл. 28. Д. Катеринчук. 2022. Шаблон сторінки-кірігамі для лазерного вирізування.
(Будинок гімназії і бурси Українського педагогічного товариства, 1908. Львів, Україна)**

**Іл. 29. Д. Катеринчук. 2022. Розшарований та зібраний макет сторінки-кірігамі.
(Будинок гімназії і бурси Українського педагогічного товариства, 1908. Львів, Україна)**

Іл. 30. Д. Катеринчук. 2022. Варіанти експонування книги-трансформера у просторі

книги-трансформера. Так за певних обставин книга може складатися у плоский формат і в такому плоскому вигляді зручно та непримітно зберігатися. Разом з тим це повноцінна форма подарункового варіанту книги, що має обкладинку, сторінки, невеликий текстовий супровід і декоративне стилізоване графічне наповнення. В той же час, незважаючи на складну форму, загальна конструкція книги робить неможливою її деформацію у будь-якому з розгорнутих варіантів.

Висновки. Зважаючи на вищезазначене можна констатувати, що завдяки популяризаторській місії японських митців станом на початок ХХІ ст. техніка кірігамі втратила свій екзотичний фльор для західних майстрів зі сфери паперопластики. Широкі можливості експериментального характеру при таманні цій техніці приваблюють як відомих

митців, так і початківців. Опанування прийомів техніки кірігамі, грамотно вбудоване у навчальний процес графічного дизайну, дозволяє розширити не тільки творчі можливості студентської молоді, а й поглибити їх знання із загально дизайнерських дисциплін та відкрити для себе незвичні ракурси певних галузей вітчизняної спадщини, якою в даному випадку є вирізанка. Сувенірні листівки-кірігамі – це гармонійне поєднання техніки візуального розшарування плоского аркушу на умовний ілюзорний об'єм (осучаснена кірігамі) із досконалістю нерозривного мереживного декору, виконаного у техніці вирізанки. І саме вирізанка якнайліпше сприяє візуальній умовній відповідності між новим дизайнерським твором та його матеріальним, в даному випадку архітектурним, прототипом.

Література:

1. Masahiro Chatani. Paper Magic. Pop-Up Paper Craft: Origamic Architecture. Ondorisha Publishers. 1988. 88 p.
2. Ramin Razani. Phantastische Papier Arbeiten. Augustus Verlag. 2002 81 p.
3. Ramin Razani. Faszinierende Grußkarten. Augustus Verlag. 1997. 65 p.
4. Keiko Nakazawa. Cartes Pop-up en kirigami. De Saxe 2012 125 p.
5. Світлична О.М., Залевська О.Ю. Новорічна ялинка – новий вид прикладного дизайну стилю «eco-friendly» (на прикладах студентського формоутворення). Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка: вип. № 62 Т.2. Дрогобич, 2023. С. 83–92. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-13>.
6. Світлична О., Залевська О. Сфери дизайнерського застосування сучасних витинанок. Modern scientific trends and youth development : матеріали ХХІХ міжнар. наук.-практ. конф., 25–28 лип. 2023 р. Варшава : Польща, 2023. С 31–36. ISBN – 979-8-89074-568-2. DOI 10.46299/ISG.2023.1.29.
7. Світлична О.М., Удріс І.М., Залевська О.Ю. Збірно-розбірні форми новорічних ялинок як частина формотворчої паперопластики. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник науко-*

вих праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. № 66. С. 32–42. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-5>.

8. Світлична О.М., Удріс І.М., Залевська О.Ю. Графічний дизайн як потужний популяризатор національної спадщини (на прикладі виробів у техніці витинанки). *Український мистецтвознавчий дискурс*. Київ. № 2. 2023. С. 96–107. DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.12>.

9. Світлична О.М., Удріс І.М., Залевська О.Ю. Техніка кірігамі як приклад декорування об'єктів предметного дизайну. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. № 65. С. 128–139. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-17>.

10. Станкевич М. Українські витинанки. Київ : Наукова думка, 1986. 123 с.

References:

1. Masahiro Chatani. (1988). Paper Magic. Pop-Up Paper Craft: Origamic Architecture. Ondorisha Publishers. 88 p.

2. Ramin Razami. (2002). Phantastische Papierarbeiten. Augustus Verlag. 81 p. [in German].

3. Ramin Razani. (1997). Faszinierende Grußkarten. Augustus Verlag. 65 p. [in German].

4. Nakazawa Keiko. (2012). Cartes Pop-up en kirigami. De Saxe. 125 p. [in French].

5. Svitlychna, O., & Zalevska, O. (2023). Novorichna yalynka – novyi vyd prykladnoho dyzainu stylu eco-frendly (na prykladah studentskoho formoutvorenniya) [Christmas tree – a new type of applied design in the «eco-friendly» style (on the examples of student formation)]. *Topical issues of the humanities: an intercollegiate collection of researchers working with young people with Drohobych workers at Ivan Franko University*. 62. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-13> [in Ukrainian].

6. Svitlychna, O., & Zalevska, O. (2023) Sfery dyzainers'koho zastosuvannya suchasnykh vytynanok [Spheres of design application of modern cutouts.]. XXIX International Scientific and Practical Conference «Modern scientific trends and youth development» (pp. 31–36) Warsaw: Poland. DOI – 10.46299/ISG.2023.1.29 [in Ukrainian].

7. Svitlychna O., Udris I., & Zalevska O. (2023) Zbirno-rozbirni formy novorichnykh yalynok yak chastyna formotvorchoyi paperoplastyky [Assembled and disassembled forms of Christmas trees as part of formative paper art]. *Topical issues of the humanities: an intercollegiate collection of researchers working with young people with Drohobych workers at Ivan Franko University*. 66. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-5> [in Ukrainian].

8. Svitlychna, O., Udris, I., & Zalevska, O. (2023) Hrafichnyy dyzayn yak potuzhnyy populyaryzator natsional'noyi spadshchyny (na prykladi vyrobiv u tekhnitsi vytynanky) [Graphic design as a powerful promoter of national heritage (on the example of products in the vytynank technique)] *Ukrainian Art History Discourse*. : 2 Kyiv. DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.12> [in Ukrainian].

9. Svitlychna, O., Udris, I., & Zalevska, O. (2023), Tekhnika kirihami yak pryklad dekoruvannya ob'yektiv predmetnoho dyzaynu [Kirigami technique as an example of decorating object design products]. *Topical issues of the humanities: an intercollegiate collection of researchers working with young people with Drohobych workers at Ivan Franko University*. 65. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-17> [in Ukrainian].

10. Stankevych, M. (1986). Ukrayinski vytynanky [Ukrainian silhouette]. Kyiv [in Ukrainian].